



ÇOCUK SPOR YAPILARI TASARIMI VE ÇOCUK GELİŞİMİ İLİŞKİSİ ¹

Children's Sports Facilities Design and Child Development Relationship

Doç. Dr. Şebnem ERTAŞ BEŞİR

Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Antalya/Türkiye

ORCID ID: 0000-0000-0000-0000

Prof. Dr. İlkey MAŞAT ÖZDEMİR

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Trabzon/Türkiye

ORCID ID: 0000-0000-0000-0000



ÖZET

Çocuk doğum anından itibaren gelişmek ve hareket etmek ihtiyacı hisseden bir canlıdır. Çocukluk, gelişimin en hızlı yaşanılan ve çevreye olan duyarlılığı en fazla olan bir dönemdir. Çocuğun bilişsel gelişimine yönelik her türlü ihtiyacının verilmesi amacıyla bu çevrenin ona uygunluğu önemli bir parametredir. Bu noktada mimarlık disiplini devreye girmektedir. Sağlıklı çocukluk ve eğlenceli öğrenmenin aracılığını yapacak bir çevre yaratma, büyüme evresindeki çocuğun gelişimindeki diğer bir etkidir. Bu mekanlar arasında gelişime yön veren spor mekanları da önem taşımaktadır. Spor yapma bilincinin çocukluk döneminde verilmesi gerekliliğinden yola çıkılarak; spor yapılacak mekanın öneminin de bu bilincin geliştirilmesinde önemlidir. Bu bağlamda, Çocuğun gelişimine katkı sağlayan spor mekanlarının bir arada bulunduğu çocuk spor merkezleri gösterilebilir. Çalışma kapsamında, konu ile ilgili genelden özele doğru literatür çalışması yapılmış sporun çocuk gelişimine etkisi irdelenerek; uygun fiziksel koşulların organizasyonu, çocuk spor yapıları adı altında, antropometrik yapıları, kullanıcı yaş gurubunun belirlenmesi, cinsiyetleri, belirlenen fiziksel eğitim programları, mekan örgütlenmesi, ergonomik faktörler olmak üzere altı başlıkta ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, spor, mekan, gelişim

ABSTRACT

The child is a creature that feels the need to develop and move from the moment of birth. Childhood is the fastest development period and the most sensitive to the environment. The suitability of this environment is an important parameter in order to provide all kinds of needs for the cognitive development of the child. At this point, the discipline of architecture comes into play. Creating an environment that mediates healthy childhood and enjoyable learning is another factor in the growth of the child. Among these places, sports venues that direct development are also important. Based upon the necessity to raise awareness for doing sports during childhood, the significance of the place to do sports is also regarded to play a big part in developing this awareness. In this context, children's sports centers can be shown where sports venues that contribute to the development of the child are located together. Within the scope of the study, the literature on the subject from general to specific, the effect of sports on child development was examined; Organization of appropriate physical conditions, under the name of children's sports structures, anthropometric structures, determination of user age group, gender, determined physical education programs, space organization, ergonomic factors are discussed under six headings.

Keywords: Child, sport, space, development period

1. GİRİŞ

Çocuğun farklı gelişim dönemlerinde gerçekleştirdiği spor etkinlikleri onun ileriki yaşlarında sağlıklı bir beden yapısı bulunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle çocukluk çağına iyi düzenlenmiş bir fiziksel çalışma programı çocuğun spor ile günlük etkinlikleri arasında bir denge sağlanmasına yardımcı olur. Bunun sağlanmasında aile ve öğretmen dışında buldukları ortam da diğer

¹ Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Doktora tezinden üretilmiştir.

önemli bir unsurdur. Bu noktada mimarlık disiplini devreye girmektedir. Sağlıklı çocukluk ve eğlenceli öğrenmenin aracılığını yapacak bir çevre yaratma, büyüme evresindeki çocuğun gelişimindeki diğer bir etkidir. Burada önemli olan fiziksel çevrenin çocuk ile uyumunun sağlanmasıdır. Çevrede yapılacak yeni düzenlemelerin ve çocuk tarafından kullanılacak olan her türlü araç, gereç ve mimarinin çocuğa “uygun” olması gerektiği düşüncesi ergonominin araştırma konusu haline gelmiştir (Duyar, 1995). Ergonomi kavramı, çok boyutludur ve birçok faktörün yanı sıra, kullanıcının “çocuk” olması ergonomik düzenlemedeki en önemli parametredir. Bireyin fiziksel değerini kapsayan bir olgudur. Bu nedenle kullanıcı grubuna bağlı olarak ergonomik düzenlemeler şekillenmektedir. Çocukların gelişim özellikleri ve bu özelliklere uygun eğitimi alabilmeleri uygun fiziksel ortamlar ile gerçekleşmektedir. Özellikle 1980’lerden sonra çocukların gelişimindeki temel eylem olan sporun yapıldığı ortamların tasarımı dikkat çeken bir konudur. Çocukları yetişkinlerden ayırarak çocukların ergonomik özelliklerine dayalı spor mekanları ortaya çıkmaya başlamıştır. Çocuk spor yapıları olarak adlandırılan bu mekanlar, içinde bir çok branşı bulunduran, farklı yaşlardaki çocukların spor yapmalarına uygun alanları bulunduran tesislerdir. Bu yapılar Türkiye’de ise 2000’li yıllardan sonra hizmet vermeye başlamıştır. Ancak, sayıları hala yetersizdir. Ülkemizde mevcutta yer alan çocuk spor yapıları, çoğunlukla sonradan spor tesisi amacıyla yeniden düzenlenen, farklı mekansal işlevlerdeki yapılardan dönüştürülmüştür. Bu nedenle sadece iç mekan tasarımının yeniden yapılması ile oluşan yapılar istenilen ergonomik düzenlemeler için yetersiz kalmaktadır. Oysa çocukların gelişimde önemli bir etken olan bu yapılar, belirlenen spor etkinliklerine ve fiziksel eğitim programlarına bağlı olarak, çocuklar için uyumlu ergonomik düzenlemeler ile tasarlanmalı ve yapılandırılmalıdır. Çalışma kapsamında; Dünya’da ve Türkiye’de yer alan Çocuk Spor Merkezleri hakkında bilgi toplanarak, çocuk ve spor gelişimiyle ilişkisi üzerine inceleme yapılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

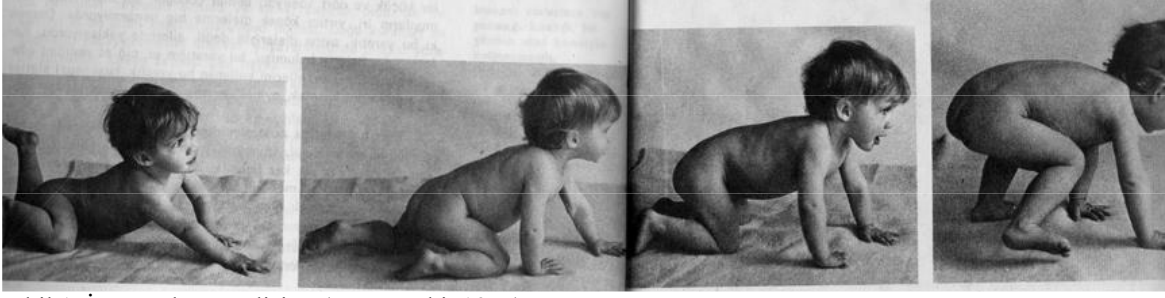
2.1. Spor Ve Çocuk Gelişimine Etkileri

Gelişim, organizmada iç ve dış etkenler sonucu birbirine bağlı ve düzenli bir biçimde ortaya çıkan, ilerleyici bir dizi değişiklik olarak tanımlanır (Yücel, 2004). Büyüme ise olgunlaşma, hazır bulunuşluk ve öğrenme kavramlarını içeren geniş anlamli bir kavram olup bir çocuğun vücudunun uzunluk ve ağırlık yönünden ağırlık artışı anlamına gelmektedir. Olgunlaşma; kalıtıma dayalı aynı zamanda fiziksel çevre ile etkileşim halinde olan biyolojik değişim sürecini tanımlar. Hazır bulunuşluk; bireyin gelişim evresinde yeterli ön bilgi, beceri ve tutumu da kazanmış olması demektir (URL-1). Bu tanımlara göre gelişim; hem nicelik hem de nitelik yönünden belirli bir düzeye erişmeyi anlatan, sporla birlikte anlam kazanan bir kavramdır. Spor etkinlikleri; bireyin enerjisini, kaslarını, zihinsel yetilerini, algılarını, hızlı karar vermesini ve toplumsal niteliklerini kullanmasını sağlar. Bu özellikler sporun bedensel, ruhsal ve toplumsal yönlerinin olduğunu göstermektedir.

Gelişim dönemleri birbirinden kesin sınırlarla ayrılmazlar. Özellikle çocukluk dönemindeki gelişim incelendiğinde bir önceki dönemin özellikleri sonraki dönemde de bir süre devam edebilmektedir (Şekil 1). Spor, bireyin çocukluktan yaşlılık dönemine kadar gelişimine farklı yollarla etki etmektedir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- ✓ Fiziksel gelişim,
- ✓ Bilişsel gelişim,
- ✓ Hareket gelişimi (motor gelişimi),
- ✓ Psiko-sosyal-duygusal gelişim,
- ✓ Dil gelişimi.

Bu evreler, yaş grubuna göre aynı anda ya da farklı dönemlerde ortaya çıkarak gelişim sürecine katkıda bulunmaktadır.



Şekil 1. İnsanoğlu ve gelişim, (Bronowski, 1975)

Gelişmiş ülkelerin öğretim programlarına bakıldığında, beden eğitimi ve spor etkinliklerine başlama yaşının çok küçük yaşlara indiği görülmektedir. İlköğretim öncesi dönemde çocukların fiziksel aktiviteleri dürtüsel olup zevk aldığı için hareket etmektedir. Üç yaşından itibaren oyun formunda başlayan spor, çağdaş insan için yaşam boyu süren etkinliktir. Çocuk bu dönemde, oyun formundaki sporla tanışarak, işbirliği yapma, paylaşma, yarışma davranışları kazanır ve böylece sosyal bir varlık olarak şekillenmeye başlar (Erol vd., 2005). Çocukluktan yetişkinliğe kadar, fiziksel, zihinsel, sosyal, dil, motor alanlarındaki gelişimleri farklı hızda gerçekleşse de davranış ve yetenekler arasında belirli bir ilişki bulunmaktadır (URL-2).

2.2. Çocuk Spor Yapılarının Çocuk Gelişimi Açısından Tasarımı

Spor çocuk gelişiminde sadece sağlık anlamına gelmemekte aynı zamanda kişiliğin oluşmasında etkin rol oynamaktadır. Bu nedenle öncelikle aile sonrasında devletin ilgili kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Dünyanın birçok ülkesi ve kuruluşu da bu konuyla ilgilenmeye başlamış; UNESCO, Avrupa Konsey'i gibi kuruluşlar bunların dışında Amerika'da "President's And Council on Physical Fitness Sports" adlı konsey, çocuklara ve gençlere sporu özendirme için burslar vermiştir. Fransa'da bir kanunla okullarda beden eğitimi derslerinin artırılmasına; Japonya ise İkinci Dünya Savaşından sonra Amerikalıların etkisi ile ilkokuldan üniversiteye kadar beden eğitimi ve spor yönünden köklü yasal değişiklikler yapmıştır. (Mengütay, 1999). Türkiye ise Cumhuriyet dönemiyle kalkınma planları hazırlayarak anayasanın 59. maddesinde, "Devlet her yaşta Türkiye vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirici önlemleri alır, sporun kitlelere yayılmasını özendirir, başarılı sporcuyla korur" hükmüne yer vererek dünyada bu konudaki ender ülkelerden biri olmuştur. Son yıllarda spor alanında yapılan yatırımlar, bilimsel araştırmalar ve devletin spor politikasına verdiği önemin artmasıyla Türkiye'de spor, gerek performans sporu olarak, gerekse serbest zamanları değerlendirmek amacıyla sevilen ve ilgi duyulan bir olgu haline gelmiştir.

Ülkemizde okul öncesi, ilköğretim ortaöğretim ve yüksek öğretim yaş grubuna göre özel teşebbüslerle kurulan okullar bulunmaktadır. Özellikle okul öncesi ve ilköğretim dönemi içinde spor yapma ve yapılan sporun programı ve mekanı farklılık göstermelidir. Okul öncesi dönem içinde spor yapma, çocukların fiziksel çalışmalar yoluyla eğitilmelerini sağlama amaçlıdır. Burada önemli olan çocuğun bedenine zarar vermeyecek, yeteneklerine uygun etkinliklerle fizyolojik, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayacak programlar uygulanmasıdır. Çoğunlukla bu yaş grubunda fiziksel aktivite olarak eğitsel oyunlar tercih edilir (Sunay ve Tuncel, 1999). Bu tür etkinlikler için önemli bir konu da çocuğa sağlanan oyun ortamıdır. Bu mekanlar, çocuğun gelişiminin tüm yönlerine hitap edebilmektedir. Bu bakımdan güvenli olmalı ve çeşitli aktiviteleri sağlamalıdır. Çocukların motor, bilişsel ve afektif gelişimleri göz önüne alınarak açık ve kapalı oyun alanlarının tasarlanması gerekmektedir. Kapalı oyun alanlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Mengütay, 1999).

- ✓ Blok alanı: Boş bölge gerektirir, gürültü nedeniyle zemin halı ile kaplanmalıdır.
- ✓ Ev alanı: Bu ilgi merkezi bir oyuncak konteyneri soba, buzdolabı, masa ve sandalyelerle tasnif edilmelidir. Bu alanda dramatizasyon ve taklidi oyunların oynanması gerçekleştirilir.
- ✓ Kitap alanı: Özellikle mekanda en sakin noktalar seçilmelidir. Kitaplar için raflar ya da masalar da bulunabilir.

- ✓ Yaratıcılık alanı: Çocukların yaratıcılarını keşfedecekleri oyunlar oynanır, boyamalar yapılır.
- ✓ Bilimsel alan: Bu alanda yapraklar, taşlar, kabuklar ve diğer parçalar bulunmaktadır. Miknatis, büyüteçler, akvaryumda bu alan içinde bulunabilir.
- ✓ Kum ve su alanı: Kum ve su bölümleri bulunan bir masa bu aktivite için iyi bir materyaldir. Kürekler, küçük kovalar, yüzen nesnelere, huniler ve sabun bulundurulmalıdır.
- ✓ Müzik alanı: Müzik seti, piyano gibi ekipmanların oluşturduğu bir alandır
- ✓ El işi alanı: Çalışma tezgahı bulunur. Aletler ve tahtalar bulundurulmalıdır.
- ✓ İç içe yerleştirme merkezi: Bu alan çocukların yorucu aktivitelerden ziyade birbirine geçmeli küplerin bulunduğu bir alandır.

Bu alanlardaki hareket noktaları 8–10 m.den daha büyük olmayan alanlardan oluşmaktadır. Burada önemli olan çocuklar için bu alanların istenilen amaç doğrultusunda çalışması ve güvenli olmasıdır. Bu alanlar ve mobilyaları dışında çeşitli araç gereçler de bulunmalıdır. Bu araç gereçleri çocukların stabil, lokomotor ve manipulatif yetenekleri doğrultusunda sınıflamak mümkündür (Mengütay, 1999), (Tablo 1).

Tablo 1. Stabil, lokomotor ve manipulatif yetenekleri doğrultusunda çeşitli araç – gereçler (Mengütay, 1999)

Stabilite	Lokosyon	Manipulasyon
<ul style="list-style-type: none">• Denge çubuğu• Denge tahtası• Atlama tahtası• Kağıt hasır• Merdiven• tünel	<ul style="list-style-type: none">• Katlanabilir tünel• Minder alanı• Küpler• Taşınabilir (Portatif) tırmanma aleti• Tırmanma ipi• Ayak bileği sıçrama tahtası	<ul style="list-style-type: none">• Fasulye çantası• Çemberler• İplik torbalar• Hedefler• Oto tekerleri• Asılı toplar

İlköğretim çağı ile birlikte okul hayatına başlayan çocuklar, okul eğitimi içinde beden eğitimi dersini sınırlı zaman aralığında almaktadır. Bu nedenle ders dışı zamanlarda da spor yapabilmeleri için teşvik edilmelidir. Bu da onlara yönelik mekan kurgusu olan spor yapıları ile olabilmektedir. Bu nedenle spor yapılarına duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Son yıllarda spor yapılarının arttığı da bir gerçektir. Yapıların, özellikle çocuklar için kurgulanması ise 1980'lerden sonra dünyada yayılmaya başlamıştır. Bu tür spor yapılarında öncelikle amaç, çocukların yaş gruplarına göre doğru bir spor eğitimi olarak gelişmelerine yardımcı olmak, sporu hayatlarına kazandırmaktır. Birçok yapıda bulunduğu ülke ve bölgeye bağlı olarak programlar geliştirilerek, farklı yaş gruplarına hizmet verilmektedir. Bu programlar birçok spor dalı içerdiği gibi farklı yollarla beden ve sosyal becerilerini kazandırarak kendine güvenen bireyler yetiştirmek içindir. Ülkemizde de 2005 yılından itibaren çocuk ve spor kavramları daha çok önem kazanmış, gelişimleri için daha ergonomik daha güvenli programlar ve spor yapıları ortaya çıkmıştır. Çocuk spor yapılarının kurulumundaki amaçları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (URL3).

- ✓ Çocukların yeteneklerine uygun spor branşlarına yönelmelerini sağlamak.
- ✓ Çocukların hijyenik ve ergonomik bir ortamda spor yapabilmelerini sağlamak.
- ✓ Çocukların elit düzeyde bir sporcu olmasını sağlamak.

Bu amaçlarla tasarlanan yapılar gerek ders programları gerekse bu programlar için mekanları ve donatıları ile çocuklar için tasarlanmaktadır. Böyle bir ortamda spor yapmanın çocukların gelişim sürecini olumlu bir yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Çocuk spor yapılarının tasarımında dikkat edilmesi gereken kriterler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Ertaş ve Özdemir, 2010).

1 Antropometrik yapıları

2. Kullanıcı yaş gurubunun belirlenmesi

3. Cinsiyetleri

4. Belirlenen fiziksel eğitim programları

5. Mekan örgütlenmesi

- ✓ Bu programlara bağlı olarak mekanların belirlenmesi ve standartlar
- ✓ Mekan içindeki tüm bileşen ve öğeler

6. Ergonomik faktörler

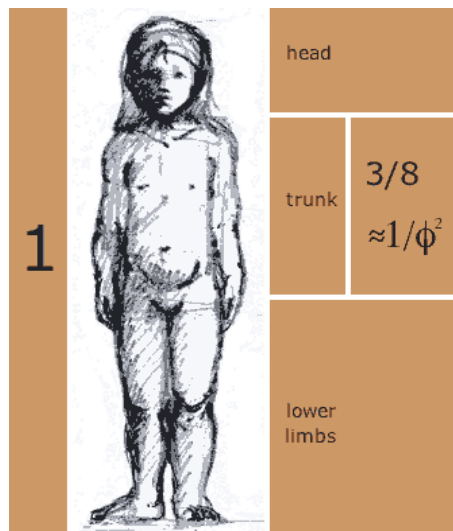
Burada belirtilen tüm etkenler, tasarım aşamasına etki etmektedir. Çünkü sporun yararlı olması sadece verilen eğitimden geçmemektedir. Aynı zamanda mekanın sınırları ve içinde yer alan donatılar da bunu pekiştirmelidir. Böylece doğru bir tasarlama sürecinden sonra, çocuklara uyumlu spor yapıları ortaya çıkmaktadır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma, literatüre dayalı bir araştırma olup, betimsel tarama yöntemi kullanılmış; Spor ve çocuk gelişimi ilgili tezler, kitaplar, dergiler, arşivler, elektronik dergiler ve akademik makaleler, fotoğraflar ve mobilya katalogları taranmış; çocuk spor merkezleri tasarımı tanımlanmıştır. Bu bağlamda ele alınana 6 kriter açısından dünyada ve Türkiye'deki örnek merkezler açısından ele irdelenmiştir.

3.1. Çocuk Spor Yapıları Ve İç Mekan Örgütlenmesi

Sporun yararlı olması sadece verilen eğitimden geçmemekte, aynı zamanda doğru bir tasarlama sürecinden sonra ortaya çıkan spor yapıları ile mümkün olmaktadır (Ertaş ve Özdemir, 2010). Bu bağlamda; Çocukluk çağı fiziksel ve psikolojik açıdan sürekli değişen bir zaman dilimidir. Tasarım aşamasında önemli bir ölçüt olarak kabul edilen antropometrik veriler, özellikle çocuklar açısından büyük önem taşımaktadır (Şekil 2). Yetişkin bireyler ile her açıdan farklı şekil ve boyuta sahip olan çocuklara ait veriler ayrıca ele alınmalıdır.



Şekil 1. Çocuk antropometrisi, (URL-4)

Antropometrinin ergonomik açıdan incelenmesi için iki method geliştirilmiştir. Bunlar;

- ✓ Statik antropometrik veriler,
- ✓ Dinamik antropometrik veriler olarak sıralanabilir.

Statik antropometrik veriler, şerit metre ya da antropometre gibi aletler kullanılarak belirlenen çocukların ya da yetişkinlerin standart pozisyonlardaki vücut ölçülerinden oluşmaktadır. Fonksiyonel ya da dinamik antropometrik veriler ise bireyin kol, bacak ve gövdesinin farklı yönlere uzanması sağlayan hareketlerinin ölçüleridir. İki methodun temelinde insan vardır. Bu nedenle ele

alınan bireyin yetişkin ya da çocuk olması antropometrik verilerin değişmesi demektir. Bunlara ek olarak çocuklar arasında da en önemli bir diğer ayırım yaş gruplarıdır. Özellikle, çocuklar için bir tasarım yapıldığında dikkat edilmesi gereken okul öncesi mi yoksa okul çağındaki bir çocuk olup olmadığıdır. Yaş grupları için tasarım yapılması standartların doğru belirlenmesi anlamına gelir. Bunların dışında Cinsiyete dayalı antropometrik verilerdeki farklılıklar doğum sonrası için azdır ancak yaş ilerledikçe artmaya başlar. Ergenlik dönemindeki hızlı gelişim kızların boy gibi antropometrik ölçümlerde erkekleri bastırıldığını göstermektedir. Yaklaşık 13 yaşından sonra ise cinsiyetler arasındaki antropometrik farklar belirginleşir.

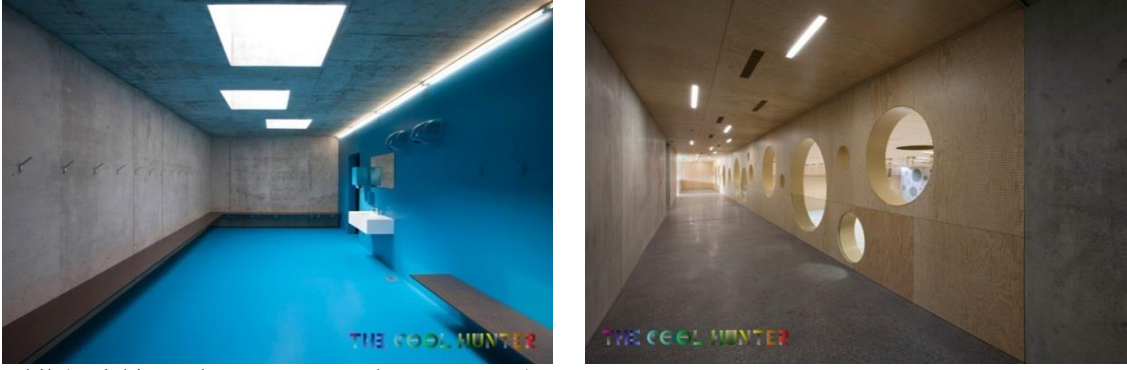
Yaş grubu ve cinsiyete bağlı antropometrik değişimlerin olumlu bir süreçte yaşanmasına katkıda bulunan fiziksel eğitim programlarının içeriğinde spor ve oyun olmasına rağmen, bu terimler aynı anlamlara gelmemektedir. Fiziksel eğitim, içinde fiziksel eylemleri barındıran bir eğitimidir. Doğru fiziksel eğitim programları ile bunlara uygun mekanlar sağlıklı çocuk gelişimine yarar sağlar. Bu nedenle kullanıcı merkezli eğitim programları bütünsel bir özelliğe sahiptir. Her anlamda sağlık risklerini önleyerek yaşam tarzı oluşturmalarına yardımcı olur. Böylelikle bu eğitim programı, duygusal ve fiziksel gelişim odaklı tasarlanmalıdır.



Şekil 3. Çocuk antropometrisine uygun spor aletleri (URL-5)

Bir diğer iç mekanı tanımlayan unsur ise mekan örgütlenmesidir. Çocuk spor yapılarının mekan birleşen ve öğelerinin kurgulanması, öncelikle bu yapıda yer alacak branşların belirlenmesi, işlev şemalarının hazırlanması ve buna bağlı olarak da mekan örgütlenmesinin yapılmasına bağlıdır. İşlev şemaları, yapı içindeki mekanların birbiriyle ilişkilerini oluşturmada katkı sağlar. Bu şemalara bağlı olarak, mekan örgütlenmesi, yapı içindeki programlara olanak sağlayacak evrensel mekan standartlarını karşılayacak biçimde tasarlanmalıdır (Ertaş ve Özdemir, 2010). Çocuk spor yapıları incelendiğinde bulunması gereken mekanları; jimnastik stüdyosu, takım sporları sahası, fitness-wellness stüdyosu, havuz alanı, raket sporları sahası, atletizm sahası, doğum günü atölyesi, soyunma alanları, sosyal mekanlar, esnek kullanım hacimleri, yönetim alanları, yemekhane ve depo alanları oluşturduğu görülmektedir. Yukarıda belirlenen mekanlar içinde spor eyleminin gerçekleştirildiği mekanlar ve standartları önem taşımaktadır (Şekil 3).





Şekil 4. Eichi çocuk spor yapısı mekan tasarımı, (URL- 6)

Çocuk, yetişkin insanın küçüğü değildir, çocuk için tasarlanacak mekanların çocuğun mekansal algısına ve zihinsel gelişimine ilişkin bilgiler ışığında gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle fiziksel çevrenin çocuk için tasarlanılacağı düşünüldüğünde ergonomi kavramı ortaya çıkmaktadır. Ergonomi kavramı, insana uygun tasarım yapma, araç ve gereçlerin kullanım etkinliğini artırma anlamına gelmektedir. Bu amaçla donanım, çevresel, bilişsel, iş tasarım ve makro ergonomi olarak beş gruba ayrılır. Tüm bu ergonomi çeşitlerinin temelini ise anatomi- antropometri, fizyoloji, psikoloji, sosyoloji, mühendislik ve tasarım ve yönetim temel bilimleri oluşturmaktadır. Tüm bu kavramlar çocuk ve ergonomi kavramının ortak noktalarıdır. Çocuk ve ergonomi kavramı içinde mekanın yer alması bu tasarımın belli kriterlere göre dikkat edilmesi gerekliliğini getirmiştir. Bu nedenle çalışma içinde çocuklar için spor yapılarının ergonomik olarak tasarlanması ulaşılan bazı verilerin düzenlemesine bağlanmıştır. Bu gerekli veriler, antropometrik, fizyolojik, mekansal, psikolojik, enformasyon ve emniyet açısından düzenlemeler oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda; 1980'lerden çocukların yaş gruplarına göre doğru bir spor eğitimi alarak gelişmelerine yardımcı olmak, sporu hayatlarına kazandırmak amacıyla çocuk spor merkezleri, dünyada yayılmaya başlamıştır. Birçok spor yapısı, bulunduğu ülke ve bölgeye bağlı olarak programlar geliştirilerek, farklı yaş gruplarına hizmet vermektedir. Bu programlar birçok spor dalı içerdiği gibi farklı yollarla beden ve sosyal becerilerini kazandırarak kendine güvenen bireyler yetiştirmek içindir.

Çocuk spor yapıları dünyanın birçok yerinde faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunlardan biri My Gym adında 1983 yılında California da kurulmuştur. 6 hafta ile 13 yaş grubu için fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimi sağlamak amacıyla program geliştirilerek, bunlara uygun bir yapı tasarlanmıştır. Şu an 25 farklı ülkede 200 'den fazla merkez ile faaliyet göstermektedir. Bu spor yapılarında, her yaşa uygun haftalık, müzik, dans, oyun, jimnastik ve birçok spor branşına hizmet veren bir ders programı bulunmaktadır. Bu merkezlerden biri de Türkiye'de 2007 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Daha sonra Ankara'da da 2008 yılında şubesi açılmıştır. Ders programları içinde, Ebeveyn Katımlı Egzersiz Sınıfları, Bağımsız Egzersiz Sınıfları, Karate/Dövüş Sanatları Eğitimi, My Gym Sanat (Öğrenme-Yaratıcılık-Keşfetme), Ebeveyn Nighthout, Kamp, Fit&Fun Günleri bulunmaktadır.

AKİDS GYM adında bir merkezde 1998 yılında Oviedo da kurulmuştur. 1-14 yaş grubu için birbirinden farklı programlar için tasarlanmış sınıflarda eğitim verilmektedir. Tüm branşlar için güvenli mekanları içinde barındırmaktadır. Ders programları içinde, ebeveyn ile eğlenme, okul öncesi, okul sonrası bakım, jimnastiğe hazırlık sınıfı, ergen jimnastik ve dans derslerinden oluşmaktadır. Buradaki programlarda çocukların yaş gruplarına göre yukarıdakine benzer biçimde programlanmıştır (URL-7).

Başka bir spor yapısı, Kanada da 1993 yılında KidsSport adında kurulmuştur. 173 yerel, 11 bölgede faaliyetini sürdürmektedir. Bünyesinde, basketbol, boks, bisiklet sporu, curling, hokey, kik boks, kürek, trekking, voleybol, engelli basketbolu gibi branşları içinde barındırmaktadır (URL-8).

Arizona’da 1990 yılında kurulan kids gym adlı çocuk spor yapısı, 3 ay ile 8 yaş grubu için program geliştirmiştir. Burada sınıflardaki eğitim içinde jimnastik dersleri, müzik, hareket, grup etkinlikleri, oyunlar ve kukla oyunlarını içermektedir. Bunun dışında bir otobüsün içini de sınıf yaparak farklı bir konseptte imza atmışlardır (Şekil 4). Buradaki sınıfı sadece okul öncesi çocuklar kullanmakta, program dahilinde jimnastik eğitimi almakta ve yüksek motor becerilerini geliştirmektedirler (URL-9). Kamp eğitimi, Ebeveyn Nightout programı ve doğum günü atölyeleri de bulunmaktadır.



Şekil 5. Kids Gym otobüs içindeki sınıftan görünüş, (Kaynak:URL- 9)

Türkiye’de ise bu konseptlere yakın spor yapıları İstanbul ve Ankara’da bulunmaktadır. Sportif Beceri ve Koordinasyon Eğitim Merkezi (Kids Sport) adındaki merkez 3-7 yaş grubuna hizmet vermiş, 2005 yılında İstanbul’da faaliyete geçmiştir (Şekil 5).



Şekil 6. Sportif Beceri ve Koordinasyon Eğitim Merkezi (Kids Sport), (Kaynak:URL- 10)

Sportif Beceri ve Koordinasyon Merkezi (SBK) 2008 yılında kurulmuştur. 4–7 yaş grubuna hizmet vermektedir. Kış ve yaz okulları olarak programlarını hazırlamışlardır. SBK Eğitimi boyunca çocuklara uygulanan testlerin sonuçları değerlendirilerek, bu doğrultuda hazırlanan gelişim raporu velilerle paylaşılarak çocukların en uygun sportif branşlara yönlendirilmesi konusunda ailelere danışmanlık yapılmaktadır (Şekil 6).

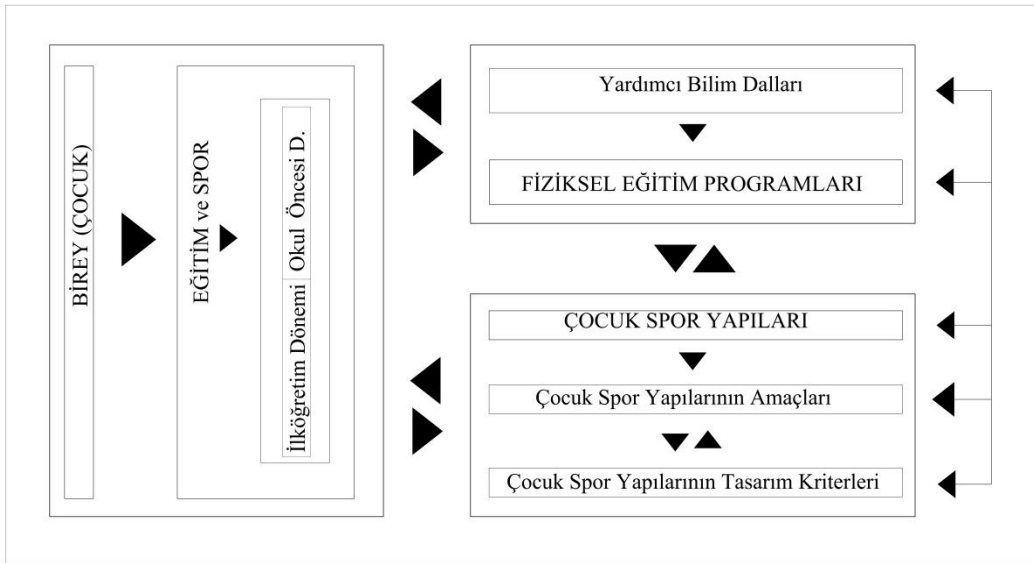


Şekil 7. SBK sportif beceri ve koordinasyon merkezi, (Kaynak:URL- 11).

Dünyada ve Türkiye'deki birçok örnek arasında yapılan araştırmaya göre, çok sayıda özelliği içinde barındıran programlar, çocuk gelişimi için çok önemlidir. Bu farklı programların gerçekleştiği mekanla da kuşkusuz doğru, güvenilir ve ergonomik tasarlanmalıdır. Spor mekanları branşlarına ya da aktivitelere uygun standartlarda bunun yanı sıra çocuk için düşünülmüş özel ergonomik yapıları da içinde barındırmalıdır. Bu nedenle bu spor yapılarının strüktürü ve tasarımı büyük önem taşımaktadır.

4. SONUÇ

Sporun toplum içindeki öneminin artması, bu bilincin yerleşmesinde çocukluk döneminin önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukluk döneminde spor yapmanın amaçlarını; okul öncesi ve sonrasında sağlık, performans, hareket eğitimi, oyun, serbest zaman ve estetik-dans drama gibi etkinlikler olarak altı başlıkta toplayabiliriz. Sağlıklı bir toplum yaratabilme adına beden eğitimi ve spor etkinliklerinin alışkanlık haline gelmesi gerekmektedir. Bu alışkanlığın verilebileceği en uygun yaş, çocukluk dönemidir. Ancak bunun için uygun spor ortamının oluşması gerekir. Çalışmada, çocukların spor yapacağı mekanların tasarımına dikkat çekilmiştir. Bu mekanların tasarımıyla çocukların yeteneklerine göre uygun spor branşlarına yönelmeleri hijyenik ve ergonomik ortamlarda spor yapabilmeleri ve elit düzeyde sporcu olabilmeleri amaçlanmıştır. Böylece çocuk spor yapıları için tanımlamalar yapılmıştır. Bu yapıların planlanması için kullanıcı yaş grupları, antropometrik yapıları, cinsiyet, belirlenen eğitim programları, mekan örgütlenmesi ve ergonomik faktörler gibi genel kriterler olduğu ortaya konmuştur (Şekil 7).



Şekil 8. Çocuk ve spor kavramının süreç içindeki yeri

KAYNAKÇA

- Bronowski, J. (1975). İnsanın Yücelişi, Filiz Ofluoğlu(Çev.). İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Duyar, İ. (1995). İnsanın Fiziksel Boyutlarındaki Değişmeler ve Ergonomik Açından Önemi, 5. Ergonomi Kongresi, İstanbul, 180-189.
- Erol, S., Korkmaz, H. N. & Acar, Z.A. (2005). Bursa İlinde Bulunan Anaokullarındaki Öğrenci Velilerinin Beden Eğitimi ve Spora Bakış Açılarının İncelenmesi, Bursa, 4. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu Kitabı: 272-279.
- Ertaş, Ş. & Özdemir, İ. (2010). Çocuk spor tesislerinde fiziksel ve fizyolojik konfor şartlarının değerlendirilmesi " JAS Örnekleme". 1. Uluslararası Lisansüstü Araştırmaları Sempozyumu; Yapılı Çevre. Odtü,40-50.

Mengütay, S.(1999). Okul Öncesi ve İlkokullarda Hareket Gelişimi ve Spor, Ankara: Tutibay Yayınları.

Sunay, H. & Tuncel, F. (1999). Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:2.

Yücel, M. (2004). Gelişim ve Öğrenmenin Spor Kültürünün Oluşmasına Etkisi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi, 2, 100-108.

URL-1, <http://egitimevim.blogcu.com/olgunlasma-ve-hazirbulunusluk/4872231>. Erişim tarihi: 22 Nisan 2009.

URL-2, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi62/sari.htm>. Erişim tarihi: 30 Nisan 2009.

URL-3, <http://www.Jas.com.tr>. Erişim tarihi: 3 Şubat 2010.

URL-4, http://www.dace.co.uk/proportion_child.htm. Erişim tarihi: 22 Kasım 2009.

URL-5, <http://www.gymnova.com/en/catalogue/>. Erişim tarihi: 15.Nisan.2020.

URL-6, <http://www.thecoolhunter.net/kids>. Erişim tarihi: 15.Nisan.2020..

URL-7, www.akidsgym.com. 15.Nisan.2020.

URL-8, www.kidssport.on.ca. Erişim tarihi: 15.Nisan.2020.

URL-9, www.kidsgymvestavia.com. Erişim tarihi: 15.Nisan.2020.

URL-10, www.kids_sport.net. Erişim tarihi: 15.Nisan.2020.

URL-11, <http://www.sbkmerkezi.com/>. Erişim tarihi: 15.Nisan.2020.